

Комплексне статистичне оцінювання ефективності зовнішньоекономічної діяльності

Визначено базові засади комплексного статистичного оцінювання ефективності ЗЕД та сформульовано завдання щодо забезпечення їх реалізації. Сформовано систему статистичних показників та побудовано алгоритм моделювання відповідної економічної політики. Розроблено методіку оцінювання ефективності ЗЕД на основі показників затрат праці та капіталу.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, ефективність ЗЕД, міжнародна конкурентоспроможність, система статистичних показників, статистичне забезпечення управління ЗЕД, алгоритм моделювання.

Входження України до європейського економічного простору, зокрема її участь у Світовій організації торгівлі, є важливими орієнтирами для досягнення високих стандартів економічного розвитку. Проблеми інтеграції країн у світову економіку актуалізувалися з кінця минулого сторіччя, чому сприяли загострення міжнародної конкуренції та глобалізація ринків товарів, технологій, капіталу. Ефективність зовнішньоекономічної діяльності (далі – ЗЕД) країни істотно впливає на результати господарської діяльності у цілому, а відповідно, і на економічний розвиток. Необхідність досягнення зазначених стандартів ставить перед вітчизняною статистикою завдання, що пов'язані не тільки з упровадженням міжнародних класифікацій, а і з розробленням принципово нового методологічного інструментарію для оцінювання ефективності зовнішньоекономічної діяльності.

Загальне уявлення про ефективність ЗЕД та її вплив на економічний розвиток країни, як правило, базується на показнику “сальдо експортно-імпортних операцій”. Але поза межами такого аналітичного оцінювання залишаються якісні параметри зовнішнього ресурсного забезпечення національного виробника та досягнення високої конкурентоспроможності вітчизняних товарів і послуг на закордонних ринках. В орієнтації лише на додатне сальдо ЗЕД приховані негативні наслідки для економічного розвитку, які неможливо виявити під час поверхневого порівняльного аналізу експорту й імпорту. Для уникнення цього потрібне поглиблене дослідження затрат на виробництво з урахуванням структурних зрушень в економіці, особливо для проблемних статей – затрат на оплату праці та капітал. Нерівність реалізації можливостей виходу на світові ринки зумовлює різні до протилежного шляхи підвищення ефективності національної економіки на теренах міжнародної конкуренції. Питання полягає в обранні

напрямів і варіантів транснаціональної інтеграції виробничої діяльності.

Джерела нарощування міжнародної конкурентоспроможності за рахунок використання різноманітних факторів (природних ресурсів і робочої сили, інвестицій та інновацій), її вплив на соціально-економічний розвиток країни детально досліджені М. Портером у монографії “Міжнародна конкуренція”. Він запровадив спеціальну термінологію для визначення стадій міжнародної конкуренції залежно від найвпливовіших джерел, розділивши їх на факторні, засновані на інвестиціях чи інноваціях [1, с. 606]. Н. Бердсол запропонував термінологію, що базується на розмежуванні активів, які використовують при здійсненні ЗЕД, на “правильні” й “неправильні” (відповідно, посилюють або послаблюють позиції країни у глобальній економіці) [2]. Як “правильні” активи він визначив фінансовий і людський капітал, підприємницькі навички, надійні та стабільні національні інститути, а на рівні індивідуума це, в першу чергу, – вища освіта, віддача від якої стрімко зростає у всьому світі.

Невідповідність високих темпів приросту ВВП та показників соціально-економічного розвитку спонукала до застосування термінології “збіднюючий розвиток” у поняттях “верхній шлях” і “нижній шлях” забезпечення конкурентоспроможності національної економіки (high road to competitiveness, low road to competitiveness). Шляхи забезпечення міжнародної конкурентоспроможності країни за рахунок виходу на “верхній шлях” уперше були розглянуті у щорічній доповіді Організації промислового розвитку ООН 2002 р. [3]. За визначенням, “верхній шлях” означає економічне зростання за рахунок освоєння нових знань, технологій, розвитку власних досліджень і розробок, а також інноваційного виробництва. Цей шлях притаманний економіці, що базується на нових знаннях. “Нижній шлях” конкурентоспроможності

полягає у виході на міжнародні ринки за рахунок експорту сировини та напівфабрикатів, залучення іноземних інвесторів з наданням у їх безперешкодне розпорядження національного ресурсного потенціалу і дешевої робочої сили. Як правило, на цей шлях стають переважно країни, котрі тільки прагнуть впевнено розвиватися.

Особливості економічного розвитку в Україні досліджуються багатьма вченими-економістами. У їх роботах проаналізовано переваги та перспективи різних організаційних моделей і загальнонаціональних стратегій, щодо яких науковці застосовують певні термінологічні інновації. Наприклад, В. Гець, розглядаючи альтернативні джерела нарощування ВВП, запропонував розмежування моделей економічного розвитку країни на “ендогенно залежну” й “екзогенно залежну” [4]. Інші вітчизняні вчені як перспективну і практично безальтернативну стратегію розвитку України визначають становлення економіки, що базується на нових знаннях із використанням інтелектуального потенціалу та освічених людських ресурсів [5; 6]. Розробленню методологічних засад статистики ЗЕД присвячені роботи В. Михайлова [7; 8].

Отже, ЗЕД для будь-якої країни є важливим потенціалом для збільшення її багатства, формує відповідну модель економічного розвитку та впливає на досягнення певних соціально-економічних показників. Тому ця сфера діяльності потребує комплексного дослідження та розроблення методології статистичного оцінювання її ефективності з упровадженням системи статистичних показників.

Метою статті є окреслення статистичного забезпечення для оцінювання ефективності ЗЕД, розроблення системи статистичних показників і методики оцінювання ефективності ЗЕД у показниках затрат праці та капіталу.

Зовнішня торгівля є найбільш важливою формою участі країни у міжнародних економічних відносинах. Структура експорту відображує порівняльні переваги тієї чи іншої країни у виробництві ресурсомістких, енергоємних, трудомістких або капіталомістких товарів. Відповідно до класичних концепцій міжнародної торгівлі, зокрема теорії міжнародної вартості Дж. Мілля, ціна обміну встановлюється за законом попиту та пропозиції на такому рівні, що сукупність експорту кожної країни дозволяє оплачувати сукупність її імпорту. Іншими словами, економічно виправдана міжнародна торгівля передбачає, крім експорту, й імпорт, що має дорівнювати експорту або знаходитися з ним у збалансованій рівновазі. З огляду на класичне представлення цього питання, така картина повинна задовільно позначатися на стані національної економіки. Але порівняння лише експорту й імпорту у зовнішньоторговельному обороті будь-якої країни, причому у винятково грошовому вимірі, показує лише верхівку айсберга. Тому необхідно більш ретельно проаналізувати структуру експор-

ту та імпорту з урахуванням еколого-економічних умов вітчизняного виробництва, рівня конкурентоспроможності продукції, послуг та технологій, що застосовуються. Необхідність такого аналізу для України зумовлена високою динамічністю її розвитку, а також тим, що вона фактично тільки почала інтегруватись у міжнародний економічний простір як незалежна держава.

Наявні підходи до дослідження конкуренції взагалі та у ЗЕД зокрема базуються на тому положенні, що галузі, які залежать від природних ресурсів, не формують основу розвиненої економіки, а експортно-імпортна діяльність країн, де ці галузі є пріоритетними, будується, як правило, відповідно до ранніх класичних концепцій міжнародної торгівлі (меркантилізм, теорія абсолютної переваги А. Сміта, теорія відносної переваги Д. Рікардо – Р. Торренса). Водночас те, що було актуально і вчасно для міжнародної економіки ХІХ – початку ХХ століття, є неприйнятним наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття, коли суттєво змінились умови міжнародного розподілу праці та загострилася конкуренція на світових ринках.

Сучасні концепції системного управління міжнародною діяльністю спираються на використання переваг, зумовлених високим рівнем конкурентоспроможності продукції і технологій, що дозволяє використовувати ефект масштабу. При насиченні попиту на внутрішньому ринку у виробників таких країн з'являється можливість використовувати надлишкові потужності, спричинені техніко-технологічним відривом, у напрямі міжнародного розподілу праці. Це дозволяє суттєво зменшити витрати виробництва за рахунок частини умовно постійних витрат та підвищити загальну прибутковість діяльності. Зміщення акцентів у міжнародному розподілі праці відбувається у бік використання ефекту масштабу завдяки тому, що ряд країн досягли високого ступеня економічного розвитку.

Зменшення залежності виробника від коливань попиту і розподіл комерційних ризиків відбувається внаслідок того, що цикли ділової активності окремих країн знаходяться у різних фазах, а однакові товари перебувають на різних етапах життєвого циклу. Зрештою, міжнародна торгівля сприяє ринковій диверсифікації, зменшуючи економічну вразливість при втраті одного чи навіть декількох ринкових сегментів. Цей підхід реалізується щодо високотехнологічних товарів із використанням наукомістких технологій. Така спеціалізація у міжнародній діяльності допомагає не тільки одержати довгострокову конкурентну перевагу, але і будувати своє економічне зростання та розвиток з орієнтацією на потреби, ширші за обсяги національного ринку. Науково-технологічний відрив спричиняє також випередження у вирішенні питань ресурсного забезпечення – первинні виробничі фактори використовуються з найбільшою порівняльною перевагою.

Таким чином, розв'язка питань концептуального підходу до оцінювання ефективності зовнішньоекономічної діяльності перетікає з площини вузькоспеціальної до площини вирішення життєво важливих проблем, особливо у роки становлення національної економічної незалежності. Отже, ретельно оцінити ефективність зовнішньоекономічної діяльності для національної економіки можна шляхом аналізу не тільки показників експорту й імпорту, а й дослідженням динаміки структурних зрушень, що зумовлюють ці показники. При розробленні методології комплексного статистичного оцінювання ефективності ЗЕД та його статистичного забезпечення має враховуватися також і те, що у стані глибокої реорганізації економіки України міжнародна торговельна діяльність є одним із факторів впливу на формування моделі економічного розвитку, а тому потребує розроблення системи її статистичного забезпечення [9].

Статистичне забезпечення управління ЗЕД – це сукупність статистичних методів, моделей, прийомів та алгоритмів оброблення інформації. Його метою є виявлення ефективності ЗЕД у показниках затрат праці та капіталу шляхом здійснення комплексного економіко-статистичного дослідження та моделювання заміщення імпорту власним виробництвом та експорту – споживанням на внутрішньому ринку.

Реалізація цієї мети потребує виконання таких завдань:

- визначення динаміки ЗЕД України на основі грошового сальдо;
- пошук аналогій у типах економічного розвитку України та колишнього СРСР шляхом зіставлення їхніх експортних та імпортних позицій;
- виявлення найбільш вагомої експортної / імпортної позиції та дослідження її техніко-економічних показників;
- моделювання ефективності ЗЕД за умови заміщення імпорту власним виробництвом та експорту – споживанням на внутрішньому ринку;
- встановлення закономірностей взаємозв'язку між зміною макроекономічних показників і заміщенням експорту споживанням на внутрішньому ринку, а імпорту – внутрішнім виробництвом;
- визначення ефективності ЗЕД у показниках затрат праці та капіталу.

Відповідно до поставлених завдань, статистичне оцінювання здійснюється у системі визначених показників (табл. 1) у певній послідовності (рис. 1). У табл. 1 використовуються такі позначення: *E* – обсяг експорту, млрд. грн.; *I* – обсяг імпорту, млрд. грн.; *ВВП* – обсяг ВВП, млрд. грн.; *ЧПЗД* – чистий прибуток, змішаний дохід, млрд. грн.;

ОП – оплата праці, млрд. грн.; *ВОК* – витрати на основний капітал, млрд. грн.; *ВВ* – виробництво продукції, млрд. грн.; *ВК* – виробничий капітал, млрд. грн.; *ПР* – кількість працівників, осіб.

Методика оцінювання ефективності ЗЕД у показниках затрат праці та капіталу передбачає дослідження відносних переваг у процесі заміщення імпорту власним виробництвом, а експорту – споживанням на внутрішньому ринку з дотриманням певних етапів:

1. Визначення найбільш значущої структурної позиції експорту / імпорту за, відповідно, додатного / від'ємного зовнішньоекономічного сальдо.

2. Дослідження техніко-економічних показників (продуктивність праці, трудомісткість виробництва, капіталовіддача, капіталомісткість, капіталоозброєність, рентабельність і загальні витрати на одиницю виробленої продукції) найбільш значущої експортної / імпортної позиції.

3. Дослідження техніко-економічних показників виду економічної діяльності, продукція якого переважно експортується / імпортується.

4. Встановлення закономірностей динамічного взаємозв'язку між техніко-економічними показниками експорту / імпорту і змінами структурної частки відповідного виду економічної діяльності.

5. Моделювання впливу найвагомішої експортної / імпортної складової на динаміку техніко-економічних показників.

6. Визначення сальдо ЗЕД за показниками витрат праці та капіталу.

7. Узагальнення результатів дослідження впливу експорту / імпорту на показники національної макросистеми (далі – НМС).

Поглиблене дослідження ЗЕД в Україні та її порівняння з ЗЕД колишнього Радянського Союзу показало, що вони мають багато спільного, але є і суттєві відмінності. Якщо у СРСР найбільшу частку в експорті мав паливно-енергетичний комплекс (далі – ПЕК), то в Україні – металургійна промисловість, яка є надзвичайно енергомісткою у частині споживання газу, вугілля та нафтопродуктів, а також посідає друге місце за витратами енергоносіїв. У 2009 р. з України було експортовано неблагородних металів та виробів із них на суму 12815,7 млн. дол. США [10, с. 260], що становить майже 90% від загального обсягу виробництва у чорній металургії. Тобто можна стверджувати, що ця галузь працює на обслуговування зовнішнього ринку, як і ПЕК у колишньому СРСР. Таке надмірне домінування у товарній структурі ЗЕД України однієї позиції та висока частка експорту у ВВП (46,3%, [10, с. 36]) формує не тільки вразливу модель економічного розвитку (екзогенно залежну), але й загрожує фінансовій безпеці країни.

Таблиця 1

Система показників статистичного забезпечення управління ефективністю ЗЕД

№ з/п	Назва показника	Формула	Одиниця вимірювання	Економічна інтерпретація показника
1	2	3	4	5
I. Показники стратегічних орієнтирів ЗЕД				
1	Частка експорту у ВВП	$E_{\text{ввп}} = \frac{E}{\text{ВВП}} \cdot 100\%$	%	Показник орієнтації виробництва на задоволення потреб зовнішніх споживачів
2	Частка імпорту у ВВП	$I_{\text{ввп}} = \frac{I}{\text{ВВП}} \cdot 100\%$	%	Частка внутрішнього споживання, що задовольняється імпортом
3	Співвідношення між частками експорту та імпорту	$E_I = \frac{E_{\text{ввп}}}{I_{\text{ввп}}}$	-	Характеристика збалансованості ЗЕД
II. Показники виявлення структурних аналогій експорту України та колишнього СРСР відповідно до Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності				
4	Частка машин, обладнання і транспортних засобів	$Q_{\text{маш}} = Q_{\text{ум}} + Q_{\text{тп}}$	%	Сума часток машин, устаткування та механізмів (електричних та механічних), а також засобів наземного, повітряного та водного транспорту
5	Частка палива та електроенергії	$Q_{\text{пел}} = Q_{\text{мпр}}$	%	Частка мінеральних продуктів
6	Частка руди, концентратів і виробів із них	$Q_{\text{рк}} = Q_{\text{пелест}}$	%	Частка неблагородних металів та виробів із них
7	Частка хімічних продуктів, добрив, каучуку	$Q_{\text{хп}} = Q_{\text{хлм}} + Q_{\text{рк}}$	%	Сума часток продукції хімічної та пов'язаних із нею галузей промисловості, а також пластмаси та каучуку
8	Частка деревини та целюлозно-паперових виробів	$Q_{\text{дер}} = Q_{\text{пел}}$	%	Частка паперової маси з деревини або інших волокнистих речовин
9	Частка текстильної сировини та напівфабрикатів	$Q_{\text{тс}} = Q_{\text{текст}} + Q_{\text{тк}} + Q_{\text{вз}}$	%	Сума часток: текстилю та текстильних виробів, шкіряної та хутряної сировини та виробів із них, а також вуття, головних уборів та парасольок
10	Частка продовольчих товарів і сировини для них	$Q_{\text{тмс}} = Q_{\text{жств}} + Q_{\text{прод}} + Q_{\text{хпрч}}$	%	Сума часток: живих тварин та продукції тваринництва, продуктів рослинного походження, жирів і масла тваринного та рослинного походження та продукції харчової промисловості
11	Частка промислових товарів народного споживання	$Q_{\text{прод}} = Q_{\text{г}} + Q_{\text{тп}}$	%	Сума часток: виробів із каменю, гіпсу, цементу, скла, азбесту, приладів і апаратів оптичних, фотографічних, кінематографічних, вимірювальних, медичних та хірургічних, годинників, інструментів
12	Частка іншого експорту	$Q_{\text{інвсл}} = Q_{\text{рзпрод}} + Q_{\text{тпрт}}$	%	Сума часток різних промислових товарів та товарів, придбаних у портах
13	Частка сировинних позицій експорту	$Q_{\text{сир}} = Q_{\text{мпр}} + Q_{\text{пелест}} + Q_{\text{хлм}} + Q_{\text{рк}} + Q_{\text{пел}} + Q_{\text{жств}} + Q_{\text{прод}}$	%	Сума часток: мінеральних продуктів; неблагородних металів та виробів із них; продукції хімічної та пов'язаних із нею галузей промисловості; пластмаси та каучуку; паперової маси з деревини або інших волокнистих речовин; шкіряної та хутряної сировини та виробів із них; живих тварин та продукції тваринництва, продуктів рослинного походження тощо
III. Показники ефективності виробництва експортної продукції				
14	Рентабельність факторів при виробництві експортної продукції	$R_E^{\text{ф}} = \frac{\text{ЧПЗД}_E}{\text{ОП}_E + \text{ВОК}_E} \cdot 100\%$	%	Ефективність виробництва експортної продукції

1	2	3	4	5
15	Витрати основних виробничих факторів на 1 грн. експортної продукції	$B_E^{\phi} = \frac{OП_E + BOK_E \cdot 100\%}{BB_E}$	коп. / грн.	Відносні витрати на виробництво 1 грн. експортної продукції
16	Продуктивність праці при виробництві експортної продукції	$ПП_E = \frac{BB_E}{ПР_E}$	грн. / прац.	Експортна продукція, вироблена одним найманим працівником
17	Зарплатомісткість виробництва експортної продукції	$З^M_E = \frac{OП_E \cdot 100\%}{BB_E}$	коп. / грн.	Витрати на оплату праці на одиницю випуску товарів і послуг при виробництві експортної продукції
18	Капіталоозброєність праці при виробництві експортної продукції	$K_E^{ob} = \frac{BOK_E}{ПР_E}$	грн. / прац.	Озброєність працівників основними засобами при виробництві експортної продукції
19	Капіталовіддача при виробництві експортної продукції	$K_E^* = \frac{BB_E}{BOK_E}$	грн. / грн.	Віддача кінцевого результату виробництва на вартість основного капіталу експортної продукції
20	Капіталоємність виробництва експортної продукції	$K_E^M = \frac{BOK_E \cdot 100\%}{BB_E}$	коп. / грн.	Витрати капіталу на одиницю обсягу випуску товарів і послуг експортної продукції
IV. Показники ефективності експорту за винятком частки найбільш вагомої експортної складової				
21	Рентабельність експорту	$P_{(-max)E}^{\phi} = \frac{ЧПЗ_{(-max)E}}{OП_{(-max)E} + BOK_{(-max)E}} \cdot 100\%$	%	Ефективність виробництва, за винятком частки найбільш вагомої експортної складової
22	Витрати на 1 грн. експортної продукції	$B_{(-max)E}^{\phi} = \frac{OП_{(-max)E} + BOK_{(-max)E} \cdot 100\%}{BB_{(-max)E}}$	коп. / грн.	Відносні витрати на виробництво 1 грн. продукції, за винятком частки найбільш вагомої експортної складової
23	Продуктивність праці при виробництві експортної продукції	$ПП_{(-max)E} = \frac{BB_{(-max)E}}{ПР_{(-max)E}}$	грн. / прац.	Виробництво продукції одним найманим працівником, за винятком частки найбільш вагомої експортної складової
24	Зарплатомісткість виробництва експортної продукції	$З^M_{(-max)E} = \frac{OП_{(-max)E} \cdot 100\%}{BB_{(-max)E}}$	коп. / грн.	Оплата праці на одиницю виробництва продукції, за винятком частки найбільш вагомої експортної складової
25	Капіталоозброєність праці при виробництві експортної продукції	$K_{(-max)E}^{ob} = \frac{BOK_{(-max)E}}{ПР_{(-max)E}}$	грн. / прац.	Озброєність працівників основними засобами при виробництві, за винятком частки найбільш вагомої експортної складової
26	Капіталовіддача при виробництві експортної продукції	$K_{(-max)E}^* = \frac{BB_{(-max)E}}{BOK_{(-max)E}}$	грн. / грн.	Виробництво продукції у вартості основного капіталу, за винятком частки найбільш вагомої експортної складової
27	Капіталоємність виробництва експортної продукції	$K_{(-max)E}^M = \frac{BOK_{(-max)E} \cdot 100\%}{BB_{(-max)E}}$	коп. / грн.	Витрати капіталу на виробництво, за винятком частки найбільш вагомої експортної складової
V. Показники сальдо ЗЕД у витратах виробництва				
28	Сальдо ЗЕД у витратах на одиницю виробленої продукції	$ES_{BB} = \frac{BK_E - BK_I}{BB}$	грн. / грн.	Сальдо ЗЕД при заміщенні експорту споживанням на внутрішньому ринку
29	Сальдо ЗЕД у витратах на оплату праці	$ES_{OП} = OП_E - OП_I$	грн.	Сальдо ЗЕД у витратах праці при заміщенні експорту споживанням на внутрішньому ринку
30	Сальдо ЗЕД у витратах капіталу	$ES_{BOK} = BOK_E - BOK_I$	грн.	Сальдо ЗЕД у витратах капіталу при заміщенні експорту споживанням на внутрішньому ринку

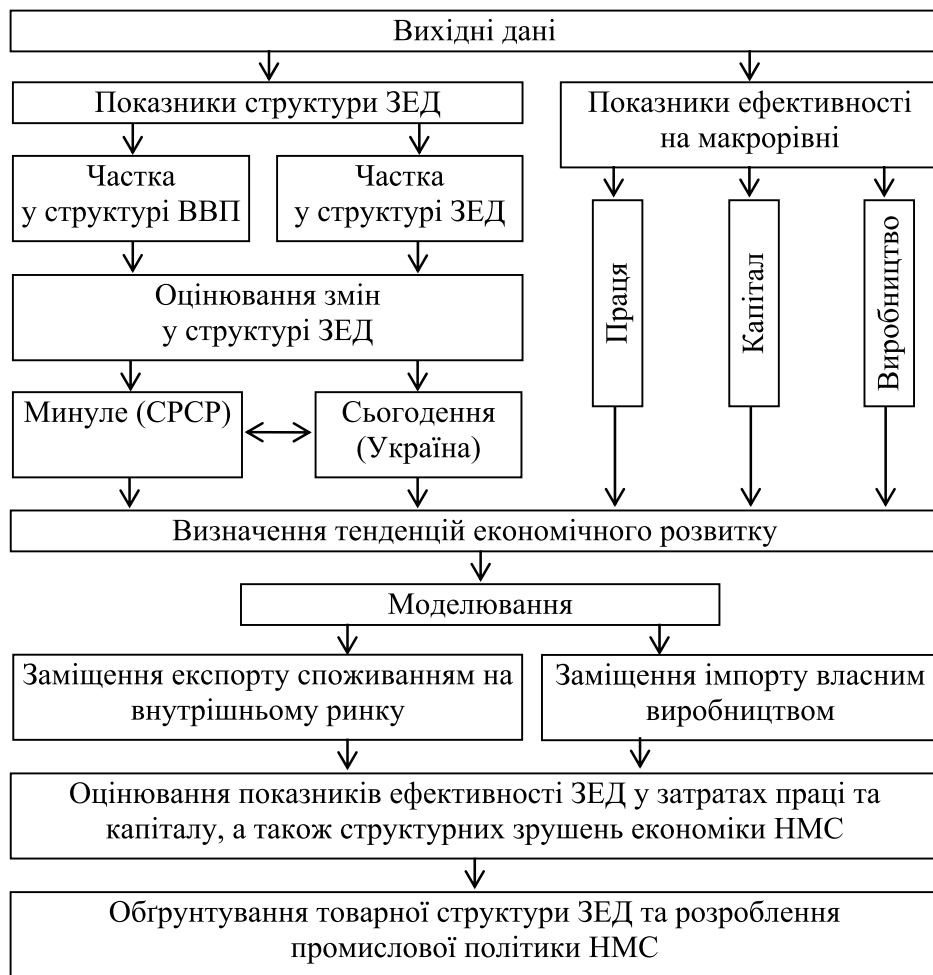

Рис. 1. Алгоритм моделювання ефективної політики ЗЕД

Окрім того, обидві ці галузі – сировинної орієнтації, тобто, оперуючи термінологією М. Портера, Н. Бердсола та матеріалами ООН, базуються на застосуванні “неправильних активів”, формують конкуренцію, засновану на “факторах”, та забезпечують “нижній” шлях економічного розвитку країни. Таким чином, не тільки не відбулося принципової зміни типу економічного розвитку України порівняно з колишнім СРСР, а він навіть погіршився (за рахунок суттєвого збільшення частки експорту у ВВП) [11]. Однак при цьому необхідно враховувати декілька важливих відмінностей у напрямі та стані розвитку внутрішнього ринку України порівняно з народним господарством СРСР. По-перше, із загальної кількості 1258513 суб’єктів господарювання за організаційно-правовими формами відповідно до ЄДРПОУ державних підприємств налічується тільки 6811 (станом на 01.01.2010 р.) [10, с. 84–85], що суттєво відрізняється від колишнього СРСР, де державна власність становила майже 100%. По-друге, внутрішній ринок України характеризується: меншим рівнем монополізації, що сприяє розвитку нормального конкурентного середовища; більш високим ступенем конкуренції через присутність на ньому закордонних виробників. Тобто розроблення стратегії ЗЕД та її команд-

не упровадження, як у СРСР, уже є неможливим. Тому актуальним для України стає помірковане та науково обґрунтоване регулювання ЗЕД на засадах об’єктивного планування та прогнозування змін у структурі промисловості. Для цього потрібно розробляти програми та концепції розвитку окремих підприємств і галузей.

Сучасна модель економічного розвитку України багато в чому визначається вирішенням питань, що лежать у межах ЗЕД і перебувають під впливом тенденцій міжнародної торгівлі. Для країни з перехідною економікою ЗЕД здійснює значний зворотний вплив на становлення внутрішнього ринку та є вагомим чинником розвитку. Частки експортно-імпортних операцій у валовому внутрішньому продукті відображаються на тенденціях економічного розвитку країни, формують його тип та визначають темп. Чим багатша і різноманітніша ресурсна база країни, чим вища ємність внутрішнього ринку, тим менша залежність її економіки від кон’юнктури міжнародних ринків. Водночас активна зовнішньоекономічна діяльність є однією з найважливіших сфер, що сприяє формуванню наскрізного продуктового та технологічного конкурентного середовища, впливаючи на структурні перетворення у країні.

Дослідження економічного розвитку найбільш розвинених країн показують, що забезпечення зростання ВВП через експлуатацію первинних факторів не здатне гарантувати стабільний поступальний рух. Тільки на перших етапах становлення конкурентоспроможності можна розраховувати на найбільш значущі природні факторні умови, але надалі увагу необхідно зосередити на інвестиційній та інноваційній складових розвитку. Узагальнення досвіду економічного розвитку, становлення конкурентоспроможності розвинених держав, а також історичної спадщини України дозволяє, що для забезпечення стабільного розвитку в Україні необхідно мати концепцію поетапного підйому національного потенціалу до міжнародних стандартів. Забезпечення необхідного рівня зростання національної економіки вимагає досягнення збалансованих темпів зростання за галузями на конкурентній інноваційній основі, що передбачає використання вигідних факторних умов як тимчасового кроку для стабілізації економічної ситуа-

ції; створення сприятливих умов для формування конкурентного середовища на основі інвестицій та інновацій; оцінювання експортно-імпортного балансу та його частки у ВВП з позиції його впливу на структуру промисловості, тип економічного зростання й формування моделі економічного розвитку; підвищення ефективності виробничого сектору в нерозривному зв'язку зі створенням передумов для постійного розширення і розвитку внутрішнього споживчого ринку.

Одним із важливих завдань державного регулювання стає формування правового регулюючого поля для реалізації економічно обґрунтованих зовнішньоторговельних зв'язків із метою забезпечення впливу на ступінь відкритості національної економіки, що визначає принципову позицію країни на закордонних ринках наукомістких товарів та технологій, надання інтелектуальних послуг, продажу сільськогосподарської продукції та сировини.

Список використаних джерел

1. Портер М. Международная конкуренция / Портер М. ; пер. с англ. под ред. и с предисл. В. Д. Щетинина. – М. : Междунар. отношения, 1993. – 896 с.
2. Бердсолл Н. Усиление неравенства в новой глобальной экономике / Бердсолл Н. // Вопросы экономики. – 2006. – № 4. – С. 84–89.
3. Competing Through Innovation and Learning: Industrial Development Report 2002–2003 / United Nations Industrial Development Organization. – Vienna : UNIDO, 2002. – 203 p.
4. Геєць В. М. Від екзогенно залежної до ендегенно орієнтованої стратегії розвитку економіки / В. М. Геєць, М. І. Скрипниченко // Економіка і прогнозування. – 2003. – № 1. – С. 34–46.
5. Чухно А. Интеллектуальный капитал: сущность формы и закономерности развития / А. Чухно // Економіка України. – 2002. – № 11. – С. 48–58; № 12. – С. 61–67.
6. Бажал Ю. М. Знаннева економіка: теорія і державна політика / Бажал Ю. М. // Економіка і прогнозування. – 2003. – № 3. – С. 71–86.
7. Попова В. В. Шкала вимірювання економічного розвитку національної макросистеми / В. В. Попова // Статистика України. – 2010. – № 1. – С. 22–27.
8. Михайлов В. С. Зовнішньоекономічна діяльність як об'єкт статистичних досліджень / В. С. Михайлов // Проблеми статистики : [зб. наук. праць]. – К. : НДІ статистики, 2001. – С. 29–32.
9. Головач А. В. Статистичне забезпечення управління економікою : [навч. посіб.] / Головач А. В., Захожай В. Б., Головач Н. А. – К. : КНЕУ, 2005. – 333 с.
10. Статистичний щорічник України за 2009 рік : [стат. зб.] / [за ред. О. Г. Осауленка] ; Державний комітет статистики України. – К. : ДП "Інформ.-аналіт. агентство", 2010. – 566 с.
11. Михайлов В. С. Основи статистики зовнішньоекономічної діяльності / Михайлов В. С. ; НДІ статистики. – К. : ІВЦ Держкомстату України, 2001. – 189 с.